

НАРОДНІ НОВИНКИ

р. XVI
ч. 41-43

25. октобра 2006
ціна 6,- Ск

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСЬКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

• 3 нагоды 100 років од народження і 35 років од смерті Дезідера Миллого 21. октобра 2006 у Києві відкрили виставку його образів, котра була споена тиж із виставкою образів другого родака з того села – Юрія Молнара. Зліва доправа: Автопортрет Д. Миллого з 1943 року, староста Києва Ю. Хаміла, Ю. Молнар, Н. Петрашовска, М. Мачошкова і Н. Петрашовскі, котры ведно з іншими выступали на вернісажі виставкы.

Убілюючій визнамній русинський лінгвіста

Еден із двох перших научных працівників (ведно з доц. ПгДр. Юриєм Паньком, к. н.), котры ся придали к працівникам нашої редакції і зачали научно робити над кодифікацією русинського літературного языка на Словенську, другий ведучий Інституту русинського языка і культуры при Русинській оброді (по Ю. Панькови), ведуча особность поккодифікационного процесу в теоретичнім розвитку русинського нормативного языка, перед тим інтерний правщик Одділіня Інституту народностных штудій і чуждых языків Пряшівської універзіты, тепер екстерний працівник Інституту регіональных і народностных штудій ПУ, високошкольський учитель русинського языка, родак із Стаціна – доц. ПгДр. Василь ЯБУР, к. н., 28. октобра 2006 ославить свої 70. народненны. З той нагоды сьме з ним зробили про нашы новинкы інтервю.

• 27. януара 2006 перешло 11 років од кодифікації русинського языка на Словенську, о яку сьте ся знано заслужили. Як оціните став розвитку кодифікованого русинського языка од того часу по сучасность в окремых сферах його фунгованя?

– Еденадцять народненны в людськым жывоці, в жывоці малого дітвака іщі лем барз маленько назначують, який чоловік ся сформує з той дітны, што може од него чекати, кідь вырасте. Тым веце то мож твердити о языку, котрый офіціально зачав фунговати іщі лем еденадцять років тому. Бо хоць твердиме, же язык, як і жывий організм, ся формує і дозрівать поступно з віком, але на своє формованя і дозріваня потребує омного довшый час, як еден цілый жывоці. Зато оціневати став розвитку кодифікованого русинського языка (ліпше повіджене – нашого варіанту того языка) в окремых сферах його фунгованя не є легко. Може бы ся дало скоріше говорити о тім, де, в котрій сфері ся його кодифікована подоба вже уяла і зачала там фунговати, а де фунгує не в ціалком кодифікованій подобі і треба зробити выштык, жебы ся так стало якнайкорше.

Кідь бы сьме могли сміло твердити, же русинський язык у своїй кодифікованій подобі уж обслуговує выштык тоты сфери, де бы міг і мав фунговати, так бы то было барз приємне і радостне твердження. Але так далеко сьме ся іщі не дістали, чекать нас выштыкы іщі много работы і довгий час. Кідь будеме мочі повісти, же нормативна подоба языка наповно фунгує там, де бы могла і мала фунговати, же даны сфери обслуговує такой літературный язык, котрый ся его уживателі любять і хотять го уживати. О фунгованю русинського языка в еднотливых сферах бы ем ту не хотів подробніи говорити, бо уж веце раз о тій проблематіці ем ся высловлював як у пресі, так і в научных зборниках, ці в інших публикаціях. Іщі подробніше о сферах фунгованя русинського языка ся можемо дочітати в статях ПгДр. А. Плішкової, як напр. у публикації *Русинський язык* (Ополе 2004), так в многих далшых статях.

Курта одповідь на тот вопрос бы могла быти така: **ноормативна подоба русинського языка фунгує в приятній подобі в школьській сфері (учебники і інші доповнюючі ці помінкы школьскы тексты), в періодичных виданях у сфері журналістики, в неперіодичных виданях у сфері научной і уметельской літературы і в конфесійній сфері. В останній області є фунгованя русинського языка лем часточно нормативне, хоць офіціально сьведжене як русинське.**

• Який є Ваш погляд на критичны припоминкы дакотрых Русинів односно потреби істых змін у правилах русинського правопису, котры набыли платность од 1. септембра 2005 року? Суть такы, што твердят, же не требало ниякы зміны, інші зьяс, же тоты зміны суть недобры, далшы, же треба ціалком інші правила. Што Вы на то?

– Одповідь на так поставлений вопрос не є проста. Зато одповідати значну кус діпломатично: **каждый уживатель русинського языка, котрый є нашим народным языком, має право высловити ся к его нормативній подобі уж хоцьбы лем зато, же літературный язык бы мав быти найдоказнішых формом народного языка.** Як є кождому знаме, каждый кодифікованый літературный язык (враховано русинського) мусить діспонувати двома комунікачними нормами – говореною (бісідов) і графічною (писанов). Я як автор норм графічної (писаної) подобы русинського літературного языка не можу і не хочу никою закозавати ся к тым нормам высловлювати, главно тогды, кідь чоловік высловлює ся із заміром, же тыма критичными припоминками поможе выпліщити правописны нормы. Припоминкы писаны з таким заміром приймаю вдячно, бо з них видно, же їх автором проблематика літературного языка не є чужда, же їм не є едно як пишеме.

Лемже суть і припоминкы высловлюваны з інакшым заміром, котры мають за ціль ранити, зосміштити, уразити, а то нелем мене як автора, але іщі і моїх краянй із сниськой, уліцькой ці ублянської долины, хоць тоты за ниякы правила не суть zodповідны. А тото уж ми приходить як погляд дискриміначній. Такы речі з надглядом і з іронічным усміхом приймаю од людей, котры хоць із себе роблять лінгвістів і пишуть о языку, теорії языка ани кус не розуміють (як приклад такого „зналеца” хочу увести автора статі в „*InfoРусин*”, ч. 10/2004, на послідній сторінці, котрый твердыть і мянкий знак поважує за кінцеву морфему (!) і на основі того будує цілу свою теорію). Інше є, кідь такы ганливы слова на мою адресу і адресу Русинів із тых долин поужье рецензент-русиніста. Цітую: „Накілько еден із спіеваторів *Правил* є родоком з ублянсько-уліцького регіону, то він снажыє ся вности (внести) граматичны і лексичны елементы до русинського языка уж од зачатку работ над підготовкою ку кодифікації, котры часто засмічують (!!!) чістоту языка ікаючого регіону, наприклад, такими: чотыри, вуха,

вочи, мянкий, няй, верни, хлопчиско, радіє (!), маєме; формы Г. Д. Л. назывнікы: гусяти намісто – гусятя, усятя, о гусяті... форма „го” од „він” в Г. ед. чісла...” (порівняйте *Русинський літературный алманах на 2005 рік*, с. 122). Не позераючи на то, же слово радіє походить з уліцько-ублянської долины (о чім знає уж і першокласник (ОШ), я го в подобі радіє нігда не писав і не рекомендовав писати (порівняйте 1. *Правила русинського правопису*, 1994, с. 19 – 20, де є уведжене як приклад в правилі в подобі радіо (!), подобно і *Токіо, шліонаж* і т. д.; 2. *Русинський язык в зеркалі новых правил...* 2005, с. 19 – радіо, Токіо...). Остатні ним уведжены приклады (окрем чісловника чотыри), кваліфікованы рецензентом як засмічованя русинського языка, суть характерістичны і про говор области взятый за речову кодифіковану подобу языка, о чім ся можемо каждый (включно рецензента) пересвідчити в атласі В. Латты ці в інших публикаціях. Мене на словах рецензента не заразило аж так тото, же сі не провірив своє твердження в научній літературі (бо я у него на тото звыкнутий), як негована факту, же лем русинська народна бісїда, шытыкы русинскы діалекты суть тов жылов, тым жрїдлом, котре може утримати язык при жывоці, бо лем на основі них ся може літературный язык розвивати і здоконалювати. Я бы ся нігда не одважав повісти, же слова або формы з даякого русинського регіону або діалекту засмічують русинський язык. О тім, же критік-рецензент не познать основну літературу о русинських діалектах, свідчить о. і. іронічна аж зосмішкуюча припоминка к едному подобному прикладу, цітую: „*За нагатиеный яє для русинського языка поважам... ужитя слова як прикладу „заушніця” (ці в смыслі тім, же Русины мають наушніцю „за ухом”?) – є без далшого коментаря.*” (порівняйте цитовану рецензію на с. 123).

Лемже, пане рецензенте, то сі далший коментарь жадає! Бо кідь бы сьте сі дали тоту намагу а попозерали ся до „*Атласу українських говорів Східної Словоаччини*” В. Латты, так там бы сьте нашли на мопі №131 і в коментарю к ній на с. 44 – 45, же тото слово як приклад фунгованя суфіксів -іца / -іця / -іца / -іця в подобі *завушніца / завушніця / заушніца / заушніця* є записане і картографоване нелем в області взятій за основу кодифікованой подобы языка, але всядгы (!). Окрем того фунгує і в подобі *за(в)ушнічка / заушнічка / заушнічка / мн. ч. за(в)ушнічки / -ічки / -ічки* а поужывають го Русины нелем у нас, але тым на Лемковині (порівняйте Г. Rieger, „*Slownictwo i nazewnictwo lemkowski*”, Warszawa 1995, s. 73) і на Підкарпатю (порівняйте Й. О. Дзензелівскій, „*Лінгвістичний атлас українських народных говорів Закарпатської області*”, с. 163; Й. О. Дзензелівскій, „*Українсько-західнословянскы лексичны паралелы*”, Київ 1969, с. 60 – 61; Д. Сидор, „*Грамматика русинского языка*”, Ужгород 2005, с. 93 і інші). Хто має добру дяку, найде тото слово скоро во шытыкых русинських словниках, котры вышли як у нас, так і інде во світі. А высмивати ся з таких слов може лем худобный духом.

Гнівать ня іщі еден факт у сполно з новыма правилами правопису. Не суть то припоминкы, але пісно, копію котрого ем дістав із Міністерства шкoлства СР. На тото міністерство го загнали председове трьох русинських організацій а в нїм твердят, же авторы не былы компетентны написати правила правопису. Покы знаю, так дотеперь іщі ніхто другий окрем мене правила русинського правопису не написав (позн. ред: *першы вышлы і за помочи Ю. Панька, други – А. Плішкова*), так чом ем нараз некомпетентный?! А хто то посудить? Ортопед, літературознаватель і адміністративный працівник? Так то были приклады того, што ся ми на дакотрых припоминках не любить.

А тепер іщі курто о тім, ці были потрібны зміны в правилах правопису. Одповідь мож найти в статях у *Русині* (ч. 5 / 2005, с. 1 – 2) або в *Народных новинках* (ч. 35 – 41 / 2005, с. 2). Кідь маю повісти ціалком чістно а кідь бы то ціалком залежало лем од мене, так я бы був із змінами іщі даякий час почекав.

• Які актуальны вопросы в сучасній подобі кодифікованого русинського языка треба, подля Вас, у сучасности рішити?

– Актуальны проблемвы в области русинського языка, котры чекують на скорє рішіня, є барз много і могли бы сьме їх розділити до даяких областей. Споману курто лем дакотры з них:

1. Треба якнайкорше выдати:
– нормативный системный опис звуковой ровины языка, котрый бы обьяговав фонетику, фонологию і орфологию (т. зн. правила высловности, дотримованя котрых бы мало мати таку саму платность в устній речі, як у правописі в писанім прояві);
– нормативный системный опис граматичной ровины языка, котрый бы обьяговав морфологию і сінтаксис русинського языка;
– нормативный системный опис лексичной ровины русинського языка.

2. Треба якнайкорше выдати учебник русинського языка про студентів бакаларьской формы штудованя русинського языка хоцьлему ція выриванты ся остатнім славянським языкам у приправы висококваліфікованых одборників в области языка. Тоту можность треба штонайліпше выужыти, же ся будуть еднотливы дісципліны обсаджувати кваліфікованыма спеціалістами хоцьлему із близых одборів,

3. Едночасно зо спомянутым учебником (або скріптами) треба зложити і выдати зборник вправ про еднотливы языковы дісципліны.
4. Жебы ся штудованя русинскікы дістало на желану научну уровень, така можность уж є вытворена дякуючі успішній акредітації даного програму. Є то далший успішний крок на досягнутя желаного ція выриванты ся остатнім славянським языкам у приправы висококваліфікованых одборників в области языка. Тоту можность треба штонайліпше выужыти, же ся будуть еднотливы дісципліны обсаджувати кваліфікованыма спеціалістами хоцьлему із близых одборів,

(Закінчіня на 2. стор.)

В Києві – достойно і весело

Не забывають на Миллого

Не кажде русинське село ся може похвалити таким уметельським рарітом, яким був Народный уметель Дезідер Милллий, мено якого є знаме нелем на Словенську, але і в многих країнах світа. 3 нагоды 100. річній народження і 35. річній од смерті, Сільський уряд в Києві, Старолубовнянського окресу, на челі із старостом Юрко Хамілом, Любвнянськым освітнім центром і „Музейом українсько-руської культуры” у Свіднику зорганізували виставку образів Дезідера Миллого (вернісаж виставкы была 21. октобра 2006 у Дому культуры в Києві), на образах якого видиме скоро лем азбучны підписы. Є знамо, же родина ся голосила к „руськости”. Отець як душпастырь у церкви, ай в дебаті з людьми, мати Дезідера, кідь учила сільських дітей. Доднесь в Києві є на них жыва споминка. Люде не забывають на тых, хто їм прививав ласку ку своємю.

Народив ся Д. Милллий 7. августа 1906 року в родині сільського священника. Скінчив учительську семінарію в Пряшові і Уметельсько-промислову школу в Празі. Учителёвав у селі Орлов і Плавеч, Сатролюбвнянського окресу, в учительській семінарії в Пряшові. Од 1946 року жив в Братіславі аж до своєї смерті 1. септембра 1971 року. Занимав ся педагогічнов роботом. Быв високошкольськым професором на Высокій школї вытварного умения в Братіславі, де заставав функцію декана, ректора, доцента той школы. Умер помірно молодий: як 65-річний, але вхабив за собов творы, які доднесь чарують оригінальностєв, окремым малярськым рукописом. Учаровала му русинська природа, люде, культура, обычаї. Тото звичный на таких полотнах, як: *Кривый Ярк, Пусте Поле, Передьяр в Києві, Блудніця, Русинська балада, На селі, Пастырь* і цілый ряд інших, 15 з котрых мали можность участничати акції відіти на виставці у Києві. Не хывив там ани его знамый автопортрет. Образы на малу хвільку пожычв „Музейом українсько-руської культуры” у Свіднику, а то з Галерії Д. Миллого. Одборный выклад образів подав заступця директора музею Владимир Пушкар.

ПРИХОДЖАЙТЕ, ДІТИ, ДО РОДНОГО ДОМУ...

З 25-ма образами, переважно з кьївськыма мотивама ся презентовав своєв выставок далшый вытварник з Кьїва – Юрко Молнар, який жыє в Пряшові і свій цілый жывоці робив як оштротователь в прашівскім шпытало. Народив ся 19. 5. 1938 р. в деревняніці, яка іщі днесь стоїть і має чісло 101. Якраз такыма деревняніцями, сыпанцями, чарокрасныма мотивама з природы ся занимає у своїх творах малярь з народу. Чекать на него іщі много работы, хвалабогу, бо в Кьїві є паства про очі маляря. Лем треба поотваряти окна в старенькій хыжочці і стады позерати на панораму, яка ся сама нукать на полотно. А кьївскы крої, традиції – то далша капітола. Малярь має шансу забутье выносити на світло. Молнаровых ту сі цінять. Было видно, як ся з ним і его братом Петром каждый шіро привітав. По довшім часі пришли до родного валалу, абы принесли із собов звичены моменты села на образах. І приходить співанка на думку: „*Приходжайте, діти, до родного дому...*” Така тіпична про нас, Русинів, што сьме повхабляли свої родны гнізда.

Як підкреслив староста села Ю. Хаміла у своїм приговорі, шытыкы суть горды на то, же ся в Кьїві народив такой визнамный уметель, яким був Дезідер Милллий. 35 років по его смерти память о нїм жыє і буде довогы жити. Староста высловив радость з того, же Кьївом ся занимає у своїх образах далшый его родак Юрко Молнар. І хоць вырастав в тяжкых соціалных условиях, все го тягало ку красі, што дає о собі днесь знати. „*Творбі Ю. Молнара порозуміть каждый, зато же его образы говорят самы за себе. Не є ку ним потрібный коментар, на розділ од современного умения, де автор мнорозв высить высвітлєвати, што на его образі є намалєване.*” – повів. Староста привітав взащитых гостів, што навщивили акцію: посланця НР СР, председу выбору соціалных діл і выставы МУДР. Йозефа Галецького, директора культурно-освітнього центра в Старій Любвній Петра Сокола, заступцю директора „Музейом українсько-руської культуры” у Свіднику Владимира Пушкаря, директорку ОШ і МШ в Кьїві Елену Чубову, Гавриіла Бескида – председу Руського клубу – 1923 з Пряшова і інших черезпольных і домашних гостів.

РОЗВЕСЕЛИЛИ КЬІВ

По отворіню выставок, яке ся несло в достойнім і поучнім тоні, розвеселили Кьївлянів і гостів русинскы співацькы целєбріты. В режіі і драматургії далшой родачкы з Кьїва, співацькы Анны Порачовой, родженой Шутяковой, і еднічкового співака і музиканта, музичного редактора Словенського розгласу Андрия Кандрача, на сцені Дому культуры в Кьїві ся представили з блоками своїх співанок Марія Мачошкова, Моніка Кандрачова, Анна Шутякова-Порачова, членкы групы Мінчол з Кьїва, Андрий Кандрач, Николай Петрашовскый і Наталя Петрашовска, народный росповідач Іожко-Іожка з Ганушовець над Топлєв. Співаків спроводжовала музика А. Кандрача. Каждый з них зожав успіх, як все. Людем ся світили очі од радости, тішылы ся з тількой красы і было видно, же їм не є дость ани пар годин співанок, граня. Люде бажать по культурі, а о то ішло ай організаторам акції, старосты села. Понукнути тото шумне, што маме. А тов є ай співанка. Тотя ся нігда не переїсть, як тот хліб.

В ДУСІ ОДКАЗУ МИЛЛЫХ

Былы сьме рады в Кьїві. Жыють там добры і шіры люде. А найвеце нас потішыло то, же дух русинства ту не занепав. Кідь люде збачили нашы Народны новинкы, часопис Русин, руку ся натяговали із словами: „*І я знам по руськы, і я знам азбуку читати.*” Шытыкы сьме не могли успокоїти, але може сі взаємно пожычат, або, кідь будуть мати інтерес, та сі їх обіднають. Тот дух „руськости” (русинства) засіяло до тых людей ніхто іншый, як родічі уметця Дезідера Миллого. Пані Анна Стрїчова, роджена Кішлєва, так сі на паніку, маму Дезідера, споминать: „*Былы сьме малы дівачата, слухали сьме гармонію, міджі нима і я, а паніка ся то якось дізнала (пані Милла, роджена Ройковичова), прїшла до класы і дала мі трест написати 500 раз, же: „Школьникам на музику запрещается идти.*”

В Кьїві є і основна школа, де є 59 дітей, яку успішно веде директорка Елена Чубова. Шкода, же ся там не учить азбука. Не учить ся ани у Высланці, де директорує Ян Чуба. Сімпатичны то манжеле, родаци з Кьїва, прихыленці русинського фольклору. Як самы говорили, суть горды, же ту ся народив Дезідер Милллий. Наїсто і він, кідь жыє, быв бы радий, кідь ся ту дітчыкы учили родный русинський язык. Іщі добрі, же старша ґенерація го знає. То бы мав быти лем крок ку своїм дітєм. В душі одказу Миллтых

Марія МАЛЬЦОВСКА, фоткы авторкы

Діло зачате Василем Турком іщі не є скінчене

Діло зачате Василем Турком іщі не є скінчене

Дорога редакція!

В першій ряді би ем хотів Вам поблагодарити к юбілею 15 років видаваня Народных новинок ай Русина. Найвекша вдяка принадлежить тым, што найбівшов міров ся поділяли на тім, же мы Русины першыраз у своїм животі сьме мали можность приіматі інформації нашым властным словом, в нашій речі. Перед тым ем ся з тым стрітив лем при читаню писем про маму і няня, котры сьме дістали од теты або уйка з Америки, Канады, Чех, але ай зо Словеньска. Суть то редакторы, котры на челі з Александром Зозуляком, нераз в тяжкых условиях, доказали нам давати інформації о роботі, культурі ай о сполоченськым животі на наших валалах, в містечках і організаціях.

Думам сі, же найвече роботу в наших Народных новинках сі оцінюють родувірны Русины, бываючи о дашто дале од Пряшова. Наше родне слово не мож чути в радіу а лем обдас в телевизії, поужываеме го лем час од часу при стрічах ці уж в рештавращі або в інакшых приватных ситуаціях. Ай за тым цілём, по взорі окресів пряшівського регіону, на початку 90-х років минулого стороча сьме заложили закладну організацію Русинської оброды в Братіславі.

Главны організаторы Русинської оброды (Андраш, Жыдовска, Штенё, Зарічняк а пару далшых) доказали без матеріалной базы організувати раз до місяця стрітнутя Русинів у Братіславі, за участі людей шыткых можных професій, але ай пензістів а главно з радостів приіматых високошкольських студентів, котры мали в Братіславі лем дочасне перебуваня. Самособов, были ай культурны акції (театер, спів, танець) за участі найліпшых русинських колективів у переповненых культурных домах.

Міджитим, з ініціативы пару людей, главно Інж. Яна Липиньского, было заложено Здружіня інтелігенції Русинів на Словеньску. На мій вопрос: за яким цілём?, одповідь была, же чім веце буде русинських організацій, тым веце того выбероєме. Дость чудне конштатованя, кідь порівнаеме множество політичных стран ромских сполучбанів і выслідки, які досягли. Каждый то знає. Ту уж не платить правило, же в єдноті є сила? В скучности vznikло здружіня (ЗІРС) своїм діятельством заміряне на конкуренцію закладній організації РО а в конечном допаді – на єй ліквідацію. Треба признати, же такой замір ЗІРС-у ся дочасні ай дарить, може організаційными способностями, арогантностів, знамостями а самолюбостів єй таймника п. Липиньского, але ай з подпоров мудрых людей, котрых особні знам.

Я особні за інтелігенцію ся не поважую. Уроджене то не мам, бо няні і мама были сукромны рольниці або дружественниці а здобыта високошкольського папіря іщі не значить, же ем інтелігент. То можуть посудити лем други люде. А наконець – інтелігенты суть лем в Братіславі? Выложена глупость.

Ай з пописаного прикладу видно, же діло, начате небогим Василем Турком, здалека не є скінчене, фурт маме што возроджовати. А на то є місто ай в Народных новинках, докінця – навгодніше.

Общество Русинів вернуло собі свій будинок

Председа міського Общества Александра Духновича – Мгр. Валерій Падык, к. н., скоро рік ся снажив перебраться контролю над будинком Русинів краю од свого предходцю Людвита Філіпа.

Л. Філіп уперто не хотів передати свому наступникови, хоць В. Падык ся став председом общества іщі 22. октября 2005 року, ключі од будовы, окремых комнат і печатки. Матеріалы перевіряла прокуратура, суд, але ніякы аргументы не могли принутити Філіпа добровольно словити узнесія членської громады общества.

Боєвати было за што: будова зо зачатку 30-ых років 20. стороча збудована за пінязі чеськословеньской влады і народной збіркы, мать выше 40 комнат і 757 м². Аж до минулого року міська рада по частях вертала тот маест Русинам. Кідь ціла будова ся дістала конечно до їх властництва, сперечаня міджі попереднім і новым председом общества распалили ся іщі веце. Філіп продовжовав давати до пронайму немало комнат, не даваючі ніяку фінанчну справу особно Падыкови і новому выбору. Подля слов Падыка, скоро рік Русины робили свої засіданя общества прямо на улиці, не маючи можность дістати ся до салы засідань. В будові в тім часі але нашло ся місце про канцеларні розлічных фірем і докінця місце про стрічаня ся єдною із релігійных громад. Точку в тій історії поставив суд, який вирішив кавзу будовы Общества А. Духновича в проспіх Падыка. 5. сентября 2006 активісты общества, наповнюючи судне рішнтя, єдну за другов отворяли комнаты і запечатали їх. Заточе Філіп ся не обьявив, также ся то мусило робити без ключів, за помочи замочника. Дакілько годин двадцятка активістів общества „штурмовала“ комнаты общества, выслідком чога шыткы ся скінчили їх повным моральным і фізічным вітязством.

Одтепер, як приобіцяв Валерій Падык, будинок Русинів буде жыти по новому. Ту організують роботу дїтського хореографічного студія, кружка молодого працюючых на компютері, буде ту діяти недільна русинська школа, велика салы засідань Русины доволять ужывати і іншым національно-культурным обществам в Ужгороді. „Бо шыткы мы, што любіме родный край і желаеме му добро, маме жыти в злагоді, помагати єден другому“ – побів В. Падык.

Позн. А. З.: „Важены читателі, вышше написане не припоминать вам аж барз нападно ситуацію з Руськым домом у Пряшові?! Але і може рішнтя?!“

Першорядый одборник і добрый чоловік (Доц. МУДр. МИХАЛ ШТЕНЁ, к. н., 5. 11. 1931)

В наших русинських селах ся народило немало визначных людей, котры ся знаменито уплатнили у світлі так у розлічных областях науки, як і в практичній діяльності. Успішно ся вышколювали, досягли учены титулы, выслідки в роботі. Заслужили собі почливість нелем в кругу сполучаючых, але і шырокой громады дома і за границями нашей країны. Єдным із таких людей є доц. МУДр. Михал Штенё, к. н., котрый є високо важений і облюблений міджі ученыма людьми, одборными кадрами медичинской науки, але такісто і міджі жытельством нелем Братіславы, але і єго родного краю – выходного Словеньска. Познають го подля єго работы з людьми і докторської старостливости, яку їм превказує при лічіню їх хворот. При шыткый знаменитости він ся не ізолював ни од людей, ни од свого родного краю, де пришов на світ. Нелем же го час од часу навщівує, але єго домовина не сходить з єго дум і старань.

М. Штенё має душевну схопность старати ся і о шыроку проблематику жытотного діянтя і прикладати свій розум і способности ку тому, жебы єго родный край не занепадав, а жыт интензивным жытотом у шыткых областях свого прояву. Єму лежить на сердцю старость о тім, жебы Русины ся змагали у культурнім, соціалнім і націоналнім жытоті, жебы ся успішно вырівновали остатньому світу.

Доктор Штенё по скінчіню штудій на Лікарській факульті Універзіты Коменского зівстав робити в Братіславі в розлічных медичинських інштитуціх, де робить дотеперь. Там го навщівує не єден наш Русин, жебы му поміг принавернути пошкоджене здравя. Бо він є узваным Доктором (з великим Д) про ортопедічны хвороты людей. А він вдячно принимає каждого, хто ся на него оберне з просьбов о поміч. Наш Доктор знать нелем лічити тіло своїх пацієнтів, але мать про них і добры рады, приемне миле слово, котрым лічить і їх душу. За тото шыткы люде го люблять, бо все, як ся на него обернуть, найдуть у него утіху нелем на тілесны, але і на душевны болі. Зато ся Доктор Штенё тішить великой почливістю так міджі Русинами в Братіславі, як на цілім Словеньску, міджі лікарськов комунітов і пацієнтами. Єго мєно добрі знать і за границями Словеньска, бо у світлі є частым гостєм на міджінародных симпозиях, конференціях і конгресах. На них ся участное своїм приносом з росправаня діагностик і лічіня ортопедічных хворот. Одты собі і приносить новы познаня, жебы їх апліковав у своїй лікарській практиці.

Жебы собі представити обем міджінародных контактів доц. Штеня, уведеме лем дакілько єго штудійных участей на конференціях і

конгресах: в році 1967 – єднорічне штудійне побываня в Англії, в 1978 р. – тримісячне побываня в Москві, в Централнім выскумнім уставі ортопедії і травматології; пізніше – короточасны дватидневы побываня у СРН – Гамбургу, дале – в Ракуску, Шведьску, Руську, Арменьску, Грузії, в США і Югославії. Од року 1983 є членом Европской сполочности про лічіня деформит хырботвой кости, симпозиї которой ся регулярно участное кажды два roky. Од року 1991, коли была заложена Европска федерация про ортопедію і травматологію (Франція – Паріж), є членом єї веджіня. Регулярно ся участное засідань европского выбору федерации і єй конгресів. Так само є участником засідань і конгресів Цілосвітовой організації ортопедії і

травматології, котры ся сходять раз за три roky у розлічных країнах світа – Голандьско, Канада, Южна Корея, Японьско, США, Австралія, СРН, Ракуску, Росія. Мінімально раз до рока ся участное работы народных конгресів з міджінароднов участів: США, СРН, Мадьярско, Польсько, бывша Югославія.

Доктор Штенё і богато публікє о своїм лікарськым одборі; написав десяткы статей і дві монографічны книжны роботы.

x x x

Доц. МУДр. Михал Штенё, к. н., ся народив у селі Кленова, Сниньского окресу, в земледільській родині, отець которой окрем газдованя занимав ся тыж іншыма роботами, жебы родина не терпіла матеріалными недостатками. Народну школу выхводин у роднім селі, середню в Снині, а гімназіалны штудії абсолвовав в гуменській гімназії, де в 1953 році зматуровав.

Уж там ся выявив єго интерес к науці і выкрішталізовав ся интерес ку медицині. Лікарську факульту УК выштудовав у 1959 р. зо шпеліціалізацієв ортопеда. На єго далшій розвиток мав великий вплив академик Ян Червеняньский, під веджінєм котрого робив довог.

Доктор Штенё зо своєв женов Аннов выховали двоє сынів, котры під впливом отца пішли по єго слідах і продовжують роботу своєю отця – докторам-ортопеда.

За довы roky своєї докторської практикы М. Штенё ся выпрацовав на першорядого одборника в области ортопедії. В 1977 р. обравіт титул кандидата наук а в 1980 р. – титул доцента. Довы roky робив на Ортопедічній клініці на Глубокой улиці в Братіславі, пізніше – в 1986 р. був поставлений за прімара Ортопедічній клінікы в Ружінові (Братіслава). Теперь уж як пензіста робить в такой самой функції ортопеда в Шпльталю Милосердных братів у Братіславі. З уведженого видно, який плодотворный жытот жьє наш Доктор, яка є шырока амплітуда єго интересів у медицині. Та нелем в ній. Він є дуже позорный к людем, к їх болям і їх судьбі, яку ся снажить своїм лікарськым і людськым приступом сплєгшити. Тота людська властность є в ній дуже симпатічна. Она помагать людем-пацієнтам зблизити ся з ним. Може краз тота властность є тов основов, на котрій ся реалізує і шырокий интерес Доктора Штеня ку шырокому людському світу, к русинськым проблемам, к родній землі, на який сьме ся мы Русины народили, де є наше коріня. За такую шыроку заинтересованость Доктора Штеня о жытот русинської комуніты Русины Братіславы і єй окресности зволили свого Доктора у 1995 р. за председу Здружіня інтелігенції Русинів Словеньска в Братіславі. Під єго веджінєм і з помочов єго найблизшых сполучаючых ЗІРС розвинув интензивне сполоченське діятельство міджі Русинами Братіславы, а окрем того і в дакотрых окресах выходного Словеньска, де компактно жыють Русины. В тій препотребній роботі Доктор Штенё мать велі вірных помічників, котры ведно з ним ся старають обновити интерес Русинів о свою історію, культуру, руську віру, о родный язык і змагаючий ся жытот Русинів.

Желаме нашому юбілантові добре здорovia і щастный жытот на многая і благая літа!

Марія ХОМОВА-ДУПКАНІЧОВА,
Братіслава

(Зоставителі: ГИРЯК, М., ЗОЗУЛЯК, А.
Русинський народный календарь на рік 2001,
Русинська оброда, Пряшів 2000, с. 198 – 199.)

Юбілюючий визначный русинський лінгвіста

(Продовжіня з 1. стор.)

поки не перейдуть научных приправов наши молоді абсолвенты.

5. На основі того треба забезпечити, жебы формов докторантуры ся росшырила приправа молодых научных працюючых-русинів респ. будучих високошкольських учителів русинського языка, бо інакше настане велике вакуум і буде проблем забезпечити одборну гаранцію языковой приправы студентів.

6. Жадало бы ся зачати робити над перекладовым русинсько-словеньскым і русинсько-англійськым словником і над куртым выкладовым словником русинського языка. Барз бы ся придав орфографічний школьський словник (робота над котрым уж фінішує), але і іншы курты термінологічны словники.

7. Треба ускорити роботу над проблематиком тзв. цілорусинських языковых явів у шыткых языковых роинах, бо інакше то стримуює розвой єднотливых вариантів русинського языка.

8. З уведженого є видно, же роботы є много, лем треба до ній притягнути іщі веце молодых людей, приправити їх на такую роботу і вытворити їм на роботу условия. Бо без запаленых і научно підготовленых молодых людей ціле діло зачате нами в 1995-ім році пропаде.

9. В посліднім числі наших новинок у статі Мать амбіції стати ся єдноє із найактивнішых... Др. Петро Крайняк пише о недавно створеній Русинській языковій раді при Русинській оброді на Словеньску і о неминуючости надвзянтя сполучаючых з Одділієм русинського языка і культуры Інштитуту регіональных і народностных штудій Пряшівської універзіты. Який мате на то погляд і ці то мать перспективу і накількы споминана рада може і є компетентна зробити дашто хосенного в далшій розвитку русинського кодифікованого языка?

– Тяжко мі ці уж позитивно, або негативно реаговати на такой вопрос, бо я не познам зложіня той рады, ані єй заміры і цілі. Має правду доц. М. Сисак у тим, же в Пряшові є великий інтелектуальный потенциал Русинів, же ту був і є сполоченський і релігійный центр Русинів. Не мам ніч ани протів заміру потреби здохвалєваня русинського кодифікованого языка на Словеньску і єго як правописных (орфографічных), так і граматічных (т. є. морфологічных і сінтаксічных) правил (ку чому бы-м додав іщі правила орфоєпічны т. зн. высловностны і штілістичны). Я не ем ани одпорця сполучаючых Одділія русинського языка і культуры Інштитуту регіональных і народностных штудій ПУ з Русинськов обродов на Словеньску. Але... Тота сполучаючых бы мусила быти конштруктивна і обидві стороны бы мусили найкорше дойти к заключіню, же мають сполочный ціль. Я як пензіста і нечлен

РОС-ы-м сі знав представити сполучаючых з Др. Ю. Цігром, бо єго рекомендації суть обоснованы, лем бы сьме мусили одступити од (подля єго слов) „лабіризмів і цілорусинізмів“. Тогда бы ся може выпліпшыв наш вариант языка, але барз бы сьме ся оддалили од остатніх вариантів. Інакше як бывший председа такой комісії Русинської оброды (поки ем був єй членом) мущу сулласити з коментарєм А. З. в споминаній статі.

Рекомендую: ній ся представителі обидвох сторон стрітять і выдіскують сі форму і обсяг сполучаючых. Кідь ся згоднуть на основнім замірній дискуції о даній проблематіці, ній так стрітнутя ініціують. Я особно як пензіста уже бы ем не хотів до того процесу засяговати, ній ся догоднуть молодшы, котрым бы мав язык у будучности служыти.

28. – 29. сентября 2006 у Пряшові засіданя інтеррегіональный Программовый выбор 3. Міджінародного конгресу русинського языка, котрый на будучій рік буде в Кракові і на котрім, як ся выбор договорив на споминанім засіданю, буде єдным із найглавнішых пунктів програму проблематіці цілорусинської нормы языка. Стьє пересвідченый, же то мож догнугнути і в якім часовім горизонті, як і што главного в тім ділі треба зробити?

– Проблематика єднотливых вариантів русинського языка, далшого їх самостатного розвою (а тыж і збівшованя розділів міджі нима) або робити якісь компромісы в напрямі зблизкованя – то є проблем реалізації ці реалізації змін, котрый выставляє і выстає (а мусили сьме сі го і перед теперішніма змінами выяснити, ці брати до увагы тзв. цілорусинський язык, інакше повіджене – ці брати огляд на іншы варианты русинського языка (підкарпатський і лемківський), або позерати на нашу норму лем з нашого аспекту. Бо хто добрі познать наши правила правопису, так знає, же мы там маме дакілько одказів на тзв. цілорусинський аспект. Кідь го не будеме брати до увагы, розділы міджі нашыма нормами ся будуть збівшовати. Лемже мы чім дале тым веце пересвідчены, же Русины бы мали мати снагу зблизковати ся а писомный прояв є к тому найприроднішій. Зато бы ся могли і мали догоднути спочатку хоцьлєм на єднакій графіці, жебы розділны знакы (розділны буквы) уж в азбуці не сігнализовали розділы міджі єднотливими вариантами. Азбука бы мала быти єднотна і што до наслідования ці росположіня букв у становленім порядку, што має вплив на росположіня слов у словниках. Поступні бы ся на основі того могла зачати зблизковати і орфографія, хоць то бы было куст тяжше, але догода бы была і ту можна. Догода бы была можна і при зьєдночованю правопису географічных назв (штаты, міста, рікы і т. п.), термінів в едукачнім системі і других. Интересны суть позорованя і рекомендації многых русинів, літературознателів, історіків і других

науковців (порівняйте статью П. Р. Магочія Русинський язык: дотеперь досягнути выслідки і задачи до будучности (Русин ч. 1 – 2 / 2006, с. 24 – 27). Подробніше о приправах 3. Міджінародного конгресу русинського языка ся можеете дочитати в статі А. Плїшковой (Народны новинки, ч. 39 – 40 / 2006, с. 1), зато о тій проблематіці ся не хочу веце росшырєвати. Я пересвідченый, же догода в многых напрямках є можна і потрібна. А што к тому треба? Взаємне порозуміння і охоту, ніч веце.

• Які суть, подля Вас, перспективы розвитку русинського языка на Словеньску і в цілорусинській подібі про Русинів у світлі і ці мать то вообщє дакую перспективу?

– Практичне уплатніня літературного русинського языка ся уж реалізує:

а) в журналістці, главно в Народных новинках і часописі Русин, в телевизії і в радію;

б) в конфесійній сфері (де бы ся чекало омного шырьше єго уплатніня);

в) у Театрі А. Духновича, як в єдинім професіоналнім русинськым театрі на світлі, котрый великов міров припомагать шыроко русинського языка;

г) в школьській области (школкы, основны і середні школы, універзіты), котру поважуєме за найважнішу од самого зачатку возроджованя русинської народности і русинського языка;

д) в умелєцькій літературі, у шыткых єй жанрах, котра бы мала омного одважніше і сміліше розвивати наш язык і не боити ся сімліо зачерпнути до златого лексикального фонду наших діалектів;

е) на сільських урядах у селах Пряшівського краю, практикуючі закон о хоснованю языків народностных меншин.

А далшы сфєры і области на заведжіня ужываня русинського языка чекають, лем треба веце одвагы і охоты. Лем всяды там, де уж язык функціонує, треба вєшму увагу класти на выплішованя дотримованя норм.

Пряма одповідь є така: Буде то залежати од того, ці ся нам подарить приправити про реалізацію уведженых думок кваліфікованых і пересвідченых о праведности того діла людей. То значить, же вирішалным фактором буде все якнайвєще ученых людей, пересвідченых о тім, же належати ку русинській народности і тото своє пересвідчіння будуть передавати далшым генерациям, хоснуючі притім шыткы доступны можности на передаваня культурной дїдовизны і етнічной ідентичности. То значить, же лем од нас, Русинів, буде залежати, ці русинський язык буде жыти і розвивати ся і в новім міленію.

Желаме нашому юбілантові главно міцне здорovia і велику вытримку в єго про Русинів хощеній роботі.

За розговор подяковав: А. ЗОЗУЛЯК,
фотка автора

Обыла ся конференція ку хронології Русинів Будуть мати Русины свій музей?!

12. аж 14. октября 2006 была у Свіднику научна конференція під назвов Хронологія історії і культури Русинів на Словенську, організатором котрой были Русинська оброда на Словенську і Окресна організація РОС у Свіднику. Конференція ся дотыкала двох важных проблем Русинів, котры ся іщі дотепер од vzniku Русиньской оброды не подарило зрелізвати, а то заложня матерських школок із выховным русиньським языком і зряджіння Музею русиньской культуры у Свіднику.

• Мгр. Ян Калиняк, автор проекту і главный організатор конференції за Русиньску оброду на Словенську. Фотка: М. Дронов

Як нам повів автор і організатора проекту Мгр. Ян Калиняк, а выплынуло то з выступлїня окремых участників першого дня конференції, о школки з выховным русиньським языком є інтерес, і подля компетентных з Крайского уряду, з одбору школтава у Пряшові была бы можность їх зрядити. З другого боку але треба приготувити методичный материал про учительки і под. Є ту громада проблемів, яку треба рішити, повів Я. Калиняк. Додаймо але, же заты на Педагогічний і соціальній академії в Пряшові ся не приправують учительки про русиньскы школы. Там доднесь не є отворена класа з выхову русиньского языка. Як ся буде професіоналізувати робота з діточками?

13. октября, по презентації участників, отворив засіданя председа Русиньской оброды на Словенську Владимир Противняк, який привітав лекторів, што оцінювали проект о посланно хронології, посланців НР СР п. Іванча і Крайковича, працівника Послства Руськой федерації Ігора Колесенкова і ін. Так само оцінив рішїня музейной презентації історії і культури Русинів на Словенську. Мгр Ян Калиняк поінформовав о проєкті і посланно хронології, сам підкреслив, же Музей русиньской культуры бы мав быти у Свіднику. „Не хочеме мати музей на параду,“ – повів.

ПгДр. Александр Дулеба, к. н., з Высукмного центра словеньской сполочности про зарграничу політику з Братіслави, який модеровав програм другого дня конференції, повів, же ту суть на то выштыкы условия, абы музей vznikнул, а Міністерство культуры СР бы мало комунікувати зо зряджователєм музея – Русиньсков обродов. Высловив ся, же погляды на історію ся міняють. Є потребно, абы Русины не терпїли мітологіїв, абы їх історія была ділова.

Проф. ПеадДр. Штефан Шутай, Др. н., із Сполоченсконаучного інштїтуу Словеньской академії наук в Кошіцях, директор Інштїтуу

регіональных і народностных штудій Пряшівской універзіты, ся „похвалив“, же на інштїтуі фунгує Одділіня русиньского языка і культуры, де робить уж двое людей, а де першыраз того року был акредітований штудійный програм Русиньский язык і література в комбінації з іншыма предметами. Ректор універзіты обіцять, же каждый рік буде приятый дальшый чоловік. На інштїтуі ся буде богата бібліотека, який у визначній мірі помагать Карпаторусиньский научно-высукмный центр з Америки. Проф. Шутай високо оцінив снагу автора хронології Русинів. Повів, як і Др. Дулеба, же мітологію треба охобити боком, а літературу о Русинах треба переоцінити, бо в даяких книжках ся находять фактографичны хыбы.

Проф., ПгДр. Петер Шворц, к. н., з Інштїтуу історії Філософійной факульты Пряшівской універзіты повів, же процес формования народів не є нігда дефінітивним ділом, зато треба опатерно нарабляти з термінами Пряшевщина, Карпатська Русь і под. Справно повів, же музей школу не нагородить, але поможе пестовати культуру, традиції, історію.

Проф. Іван Поп, доктор наук із Хебу з Чеськой републики повів, же нігда не буде розлученый повод Славянів, бо не мали свою писану літературу. Также треба зістати в середній Европі утримовати то, што маме. Історія Русинів є інтегралном частев історії Словаки. Того ся треба притримовати при высвітлєваню. Односно музея, професор высловив актуалну потребу дїгалізації музея. Не потребуєме в днешній добі возы, копычїна складу, але выужытя сучасной технікы.

Заклучїня з выступів лекторів зробив А. Дулеба, в яком не хыбили такы важны вопросы, як: потреба збавити ся мітології, легенд о поводі Русинів і добі їх vzniku, територіальны вопросы Русинів, ці дасть ся одторнути музей Русинів на Словенську од Русинів іншых штатів, кідь датуєме політичну історію Русинів од 40. років 19. стороча, як то буде з церковновх історіїв, яка є намного старша і ін.

В діскузії выступили посланець НР СР п. Іванчо, працівник Послства Руськой федерації в Братіславі Ігор Колесенков, Іван Бандуріч, Михал Кость, Петер Шворц, Александр Франко і іншы. Прозвучали ту вопросы, же чім ся буде одлишувати русиньский музей уж од екзїстующого „Музею українсько-руськой культуры“ у Свіднику, же треба роздумовати о трирозмірнім артефакті, бо люде ся хочуть дотулити материалу, о тім, як не треба збавити на книжну літературу, новинкы, часописы, визнамы русиньскы особы, які кваліфікувати православны церьков на Словенську, яка ся не ідентіфікує, або дуже мало, ку народности Русин, на русиньско-українскы історичны односины і ряд іншых.

За організацію такой конференції треба реалізаторів похвалити, і хоць нас дакус померзла офіціална словенчіна Русинів при рокованю. Ці ся діло погне допереду, главно односно музею, укаже час. Як нам повів Ян Калиняк, „ліпше бы было, кідь музей быє у Свіднику, де є Галерія Дезідера Миллого, як кідь мав быти дагде інде, наприклад, у Пряшові в Міцаньскім домі, котрый бы было треба за великы пїнязі купити, а фінанцій не буде“. (Є ту може і далша альтернатіва: Руський дом в Пряшові, який в днешній добі стоїть ладом і не повніть національно-культурну місію выштыкых Русинів – познамка моя). А што ся тыкать хронології історії і культури Русинів на Словенську, ей выпрацована, то є доводобый процес, який ся не скінчїть лем так скоро. Выштыкы сьме єго участниками. М. МАЛЬЦОВСКА

Лемківський Єрусалим

Під таков назвов ся несе 6. міжнародна малярська выставка, презентація якої ся одбыла 10. 10. 2006 року в Галерії на Главній улїці 44 в Пряшові. Выставку отворив академічний маляр Іван Шафранко, який привітав кураторку выставкы Наталію Гладик, малярку-Лемкыню з Польска і выштыкых участників выставкы. Повів, же каждый образ ся визначує чимесь оригінальным, властным неповторным рукописом маляря, што приближує єго віджїня світа.

„Край Лемків ся находить на межї сполукзїстенції двох великых культур бізаньского выходу і латиньского западу. Днесь ся тота екзїстенція проявлять як у фізичнім, так і в духовнім навертаню і паломництві Лемків, росіяных по цілїм світі в рамках акції Вісла. Ціль нашой роботы – то є выскум і інтеграція среды умелців, звязаных із Лемковин, а тыж маніфєстація регіональной тожнотности, а ведно з тым культурной, як важной цінности,“ высловила ся на марго выставкы ей кураторка Наталія Гладикова.

Она ся тыж презентовала із своїма творами, окрем таких малярів, як: М. Барабаш, П. Біров, С. Петлюк, М. Вайда і ін. Ведно ся представило 21 авторів з Польска, України, Мадярска, Румуньска. Міжї авторами были і Русины із Словенська – Михал Бицко і Іван Шафранко. Выставка потрїмать до 8. новембра того року, а має што повісти, главно молодій генерації актуалныма мотівами, але і модерным способом намалєваной умелцями приймаемой нима skutочности. М. М.

Друге выдання Енциклопедії Підкарпатської Руси

Зачатком юна 2006 року на ся нам дістала до рук „Энциклопедія Підкарпатской Руси“, ей друге выдання, автором котрой є проф. Іван Поп, доктор історичных наук, што жыє в місті Хеб у Чехах. Тоту енциклопедію мож назвати ай научным словником.

Автор у вступній части пише, же перешло 5 років од першого выдання енциклопедії з тов істов назвов. Як перше, так і друге выдання є адресоване про читателів, научных працівників і шыру громаду. Перше выдання ся дость скоро стратило з книжных полїчок, о тоту роботу был інтерес нелем на Словенську, але і в іншых державах, де жыють Русины. О перше выдання мали великий інтерес научны працівники, журналісты, а самособов, же Русины, главно друге покоління, котре не знало нелем о своїй історії, але ани свою назву-етнонім. Друге выдання творить солідну академічну роботу, написану на уровни послїдніх научных высукмів.

Автор у вступній части пише о річинах, котры выкликали потребу інформовати шырую громаду о проблемах Підкарпатської Руси і підкарпатських Русинів путев выдання обємной роботы, котра бы містила в собі обективну біографічну інформацію о підкарпатських русиньскых політичных і культурных діятелях, проблемны статї з історії, культуры, етнографії, географії і економики Підкарпатської Руси. Подля автора, таким проводырєм по історії краю і єго народа має быти якраз друге выдання споминаной енциклопедії, яка має 441 сторїнок. Сучасне возроджїня підкарпаторусиньского народа дигло ай проблем силы історичной памяти підкарпатських Русинів, деформованой півсторичным утиском. Тым, же на бывшій Підкарпатській Руси, теперь в Закарпатській області України, хыбують русиньскы научны інштїтуції, русиньскы школьскы сістем, друге выдання енциклопедії доволює корінным жытелям роздобыти нефалзіфікованы інформації з цілєм пороздумовати о минулости, сучасности і будучности своего края, підкрєслює автор.

До другого выдання ЭПР ся дістали новы, што до обсягу і формы статї з области географії і історії Підкарпатської Руси, доповнены статї з области історії культуры, етнографії, бібліографічными статями подля своего характеру і обсягу. Енциклопедія є адресована шырокому кругу читателів, спомїчна буде про русинів з выштыкых країн світа.

Автор у вступній части далє пише, же першый інтерес о Підкарпатську Русь ся обявил аж в 1900 році на межї 19. і 20. стороча. Тоды першыраз в 5. томї енциклопедії о Ракусько-Угорську ся обявила справа о підкарпатських Русинах, наприклад, о Антонови Годинкови, далє вычерпна характеристика жуп северо-выходной части Угорского кралєвства, де жыли Русины (Абауй-Торна, Спіш, Шаріш, Земплін, Унг, Берег, Уґоча, Мараморш). Далшым стимулом ку vzniku енциклопедічных работ о Підкарпатській Руси был роспад Ракусько-Угорска в 1918 році і зьявлїня на мапі центральной Европы новых держав, враховано і Чеськословенська, частев котрого ся стала Підкарпатська Русь в 1919 році. Тодышня чеськословенська громада проявила інтерес о екзотичну выходну часть (провінцію) републики. І так vznikли першы краєзнавчі алманахы, котры написали чеськы учены і публіцисты: Drahný V., Drahný F.: Podkarpatská Rus, její přírodní a zemědělské poměry (1921), Chmelář J., Klíma, S., Nečas, red.: Podkarpatská Rus: Obraz poměru přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových a osvětových (1923), Král J.: Podkarpatská Rus (1924), Matoušek K.: Podkarpatská Rus, Země a lidé (1924), Reprezenční lexikon Slovenska a Podkarpatskej Rusi (1936), енциклопедічний алманак Podkarpatská Rus (1936).

ЭПР обягує выштыкы дотеперь знамы высукмны материалы о регіоні бывшой Підкарпатської Руси, географічны, історичны і бібліографічны. Ту суть нелем статї о діятелях даного регіону, але і о научных працівниках сусідніх країн (людей іншых штатів, што ся занимали географіїв, історіїв, культуров і політиков Підкарпатської Руси і мали на ню свій вплив. Біографічний материал у другім выданю енциклопедії є поданый в максімально можнім хронологічным порядку, з критичным обективным оцінїнем вкладу і задачі до історії Підкарпатської Руси того або іншого діятеля. Значна часть статей є написана з выужїтєм материалів з регіональных і научных енциклопедічных выдань, монографічных работ, опублікованых документів і публіцистичных материалів. Проблемовы статї ся публікують попершыраз, а находиме в них новы моменты оцінки. В бібліографії суть назвы работ, што мають одношія ку окремым частям статей. Автор сам підкрєслює, же читатель в енциклопедії не найде статї о многих сучасных діятелях, главно о політичных, о сучасных політичных партіях, рухах і о їх друкovaných органах. Час на їх оцінку і на їх роль в історії Підкарпатської Руси іщі не настав.

Треба високо оцінити фундовану высукмну роботу автора Івана Попа і єго многорічну терпєзливую роботу при збераню документів, фактів, познатків, котры вложыв до своего цінного научного словника. Є можне, же в третім выданю ся зьявить повеце оціночных статей з культурного жытвота Русинів Словенська.

Русины із Словенська суть вдячны, же мають к діспозіції двї руськоязычны выдання ЭПР в авторстві Івана Попа, а третє по анґліцькы у сполуавторстві з академіком П. Р. Маґочїєм, історіком з Тороньской універзіты в Канаді. Мгр. Гаєрпін БЕСКИД, Пряшів

Неконечный проблем русиньского розгласового высылания

На еднім із послїдніх засідань координачного выбору Русиньской оброды на Словенську, де єм был призванный, ся вирішыло, же мої матеріалы односно претензій ку русиньскому розгласовому высыланю, котры єм посылав у роках 2003 – 2005 компетентным органам і представителям, будуть посуджєны і потім у тій або скороченій формі будуть підпорєны і посланы Розгласовой радї, генералномо директорови Словеньского розгласу і дальшым компетентным.

Підкрєслюю, же до кінця 2006 року мать быть готова нова штруктура высыланя СРО, а по ей заведжїню до практикы буде уж барз тяжко просаджовати нашы пожадавкы, зато треба діяти чім скорше.

З ряду моїх припоминок, котры єм дав к діспозіції председови Русиньской оброды на Словенську – Владимірови Противнякыви іщі 4. мая 2006, хотів бы єм у тій звязї підкрєслити пожадавку на заступлїня Русинів у Розгласовой радї, бо не маме ниякы можность впливати на зложїня програму ани давати припоминокы в реалнім часі. Є то реалізація „о нас без нас“, а часом ся може стати, же буде без нас цалком.

Далє зьясь припомином, же Словенський розглас высылать інзераты на продаж бывшой будовы СРО на Баштовій улїці в Пряшові. Вызывам, абы Русиньска оброда на Словенську в сполупраці з іншыма русиньськыма організаціями высловила потенціалный інтерес о будову, де бы, окрем русиньского высыланя (по єго вернутю з Кошіць), по часі могли быти: і Театер Александра Духовича, русиньский музей, центр Русиньской оброды на Словенську, русиньскых редакцій, Світового конґресу Русинів і под.

В припадї, же ся на засіданю координачного выбору РОС буде зоставлєвати медіална рада при РОС, єм охотный прияты членство в ній, покы буду до такой рады пропонований.

Выголошую, же в найближшій часі створю зьясь петічний выбор (котрого єм был председом в 2001 році), абы сьме петіцієв підпорили пожадавкы односно розгласу, котры веджїня Словеньского розгласу і Розгласова рада уж довгий час іґнорують.

Мій вопрос: ці бы КВ або ВВ РОС акцептовав мою понуку на сполупрацу з ей періодичным выданєм, в котрім, бы єм окрем графічної і редакторської роботы, міг ходем раз до тыждня ходити міжї Русинів по наших селах і містах і зберати нелем материал про статї, але тыж підписы під петіцію жытелів за шырше русиньске розгласове высыланя в рамках Главной редакції народностно-етнічного высыланя Словеньского розгласу. Федор ВІЦО, Пряшів

Выголошіня

участників сполоченско-научной конференції під назвов Хронологія історії і культури Русинів на Словенську, котра была 12. – 14. октября 2006 у Свіднику, і організовала ей Русиньска оброда на Словенську

Мы, участници конференції Хронологія історії і культуры Русинів на Словенську, по конзултації історичных і сполоченських подій, котры позначили русиньску народодну свідомость на Словенську, выголошуєме, же рішїня народностной проблематики Русинів на Словенську досягло од 1990 року значный крок допереду, але екзїстують многы области жытвота Русинів, котры выжадують неодкладне рішїня. Іде главно о:

- высукм, документацию і презентацію історії і культуры Русинів,
- рішїня народностного школтава Русинів у сістемі школ Словеньской републики,
- піднятя русиньской народной свідомости,
- выбудованя інштїтуционального центра про рішїня документаций і презентації історії і культуры Русинів,
- музейне здокументованя історії і культуры Русинів,
- медіалны вопросы русиньского высыланя в Словенськїм розгласі і Словенськїм телевизії.

При рішїню проблематики увєдженых областей участници конференції поважують за потрібне:

1. Жебы Словенська академія наук сістематічно ся занимала высукмом в области народной історії, церьковной історії, языка, літературы, уменя і народной культуры Русинів.
2. Односно того, же про Русинів, што жыють на Словенську, є матерським штатом праві Словенсько, є потрібне з боку Міністерства культуры СР і Міністерства школтава СР веце позерати на шпєціфічность той народности і належно рішыти вопрос ей фінанчного

забезпечїня в области культуры, школтава, высукму і музейництва.

3. Неодкладно створити Музей русиньской культуры у Свіднику, з уровни Русиньской оброды на Словенську предложити Міністерству культуры СР пропозицію на створїня того музею, кандідата на штатутарного представителя музею выбєрати ведно з Міністерством культуры СР, Словенським народным музеєм і Русиньсков обродов на Словенську.

4. Приправити матріал поступности кроків при зряджованю матерських школ із русиньським выховным языком.

5. Створити при Русиньскій оброді на Словенську комісію про історичный высукм, враховано языковой комісії.

6. Переоцінити медіалну політику односно русиньского высыланя в розгласі і в телевизії. Росшырити множество годин і ціло редакторів русиньского высыланя, перейти на реґуларне каждомісячне русиньске высыланя в телевизії, ліпше покрити розгласовым сіґналом регіон Карпат, росшырити русиньске высыланя і на територію западного Словенська і Братіслави, де жыє множество Русинів.

За участників конференції Хронологія історії і культуры Русинів на Словенську, што была 12. – 14. октября 2006 у Свіднику, підписаны

Владимір Противняк, председа РОС

(Тото Выголошіня было послане на 30 адрес, т. є. компетентным найвышшым уставным, владным і штатным органам і інштїтуціям, церьквам, шефам і редакціям окремых масмедіє.)

• 3 нагоди 50 років професійної кар'єри співачки М. Мачошковой (друга зліва) 12.10.2006 у Пряшові був концерт, на котрім виступили: (справа доліва) Я. Амброз, А. Сервіцька, М. Кандрачова, А. Порачова, Н. Петрашовський. Фото: М. Кубічка

Мачошкова є Мачошкова!

12. октября 2006 року была велика сала словенського Театру Йонаша Заборського в Пряшові (новий будинок) заповнена до посліднього місця. І хочь пропаганція не была богзнатяка, ай тих плаґатів не вісіло в місті велё, листки были розхвтаны чей за еден день. Не чудо. Своёв творбов і гостями ся презентовала не будь-яка співачка, але наша Русинка – Марія Мачошкова з нагоди свого 50-річного співацького юбілею. Она доднесь світить на співацькім небі Русинів і Словенська вообщє. Заты не нашла за себе нагороду. Бо ту не йде лем о спів, але і о зъяв, артїстичне уменя співачкы, о ей природность на сцені, яка покориць каждого. Дарьмо є. І днесь, по пятдесятёх роках можеме повісти: Мачошкова є Мачошкова!

22. новембра 1956 была Марька Мачошкова з Потічок, Свідницького окресу, прыята до Піддукланьского українського народного ансамблю в Пряшові. Заслужыв ся о то главно тогдышній шеф ансамблю Юрій Костюк. Як шістнадцятьрічна вже выспівовавала ёго співанкы. Молоденька, красна як серенка.

ОБСТАЛА. ОБЫШЛА СВІТ. НЕ ЗАСТАВИЛА СЯ

Славностный концерт, який був присвячений ей творчому юбілею, лем потвердив слова, же „Мачошкова іщі все годна“, а люде ей люблять. Быв зеркалом того, же тота дрібна жіночка, із чорныма як углиця очима, натуралным, таким типичным про Русинів голосом, своіма женьськыма чарами, доказала позначити генерації слухателів, а притім зістала сама собов. Жыє в скромных условиях, нераз боює із фінанчным недостатком (така вже судьбина тих, які ся наповно роздають, не думают на себе), але ей особность не вхвалють на себе чекати. Найдуть ся такы, які ей помагають. Доказом того був і концерт.

МАРЬКА ЗНАЄ ПОГЛАДИТИ

Концерт був гаранцієв того, же наш край, нашы люде на выході Словенська, Русины, але і Шарішане, не здичавіли. Люблять красу. Хотять быти поглажены ніжним дотыком уменя. А Марька знає погладити. Співанками, словом, своім чаровным зъявом. Добрі ся то слухало, бо то было наше, руснацьке... Співанкы *Коли-м была мала, мала, Ой, на плаю віці пасу, Ой, співаю співаночки, Мамко моя люба, Ходила я по садочку, Ей, гої, тілі, тілі* одспівала співачка на свою повну силу і вернула слухателів до зашлой славы ПУНА, кідь наша співанка облетіла світ.

НА КОНЦЕРТІ РУСНАЦЬКЫ ЕСА

Як все, і на тот раз пані Мачошкова не думала лем на себе. Позвала на концерт і своїх гостів. Анна Сервіцька, Анна Барнова, Анна Порачова, Наталія і Николай Петрашовскы – што особа, то руснацьке співацьке

есо, яке ся każde інакше презентовало, на хосен славы русиньской співанкы. По темпераментнім выступі танечників ПУЛЬСу зо *Земплінськым чардашом*, потішыла своіма ніжныма піснями Моніка Кандрачова із своім сыном Андрієм, який вів орхестер на концерті. Емоції викликала їх знама співанка *Ой, сыну, мій сыну*, яку інтерпретаторы підсилили поцілунком матери і сына.

„СТАРЫЙ“ ДОБРЫЙ ЯНКО АМБРОЗ ІЗ ТЕЛґАРУ

Не міг на сцені хыбовати ани „старый“ добрый Янко Амброз із Телґарту, який выспівав про Марьку вінчік своїх найпопулярнішых співанок. На додаток співачка собі з ним заспівала дует.

ДРІШЛЯК, МІНІСТЕРКА

А як пришли поздравити свою „хресну“ члены забавной ґрупы Дрішляк із Вранова над Топлєв, то вже была помалы наповнена чаша програму. Пришли і чудовали ся, же што ту тільки Русинів робить. Докінця і самы ся снажыли бісидовати по русиньскы. Пасовали до програму, і хочь сі думаме, же М. Мачошкова, із своіма гостями бы собі выстачили самы. Але можуть хыбити хреснята? Якбач, ні!

Тадь не хыбила на концерті ани міністерка праці і соціалных діл Вера Томанова!

ЩІРЫ СЛЫЗЫ РАДОСТИ

Марька ся радовала, співала і плакала. Щіры слызы на ей твари было видно, кідь гарантка концерту, ведуча одбору культуры Пряшівского самосправного краю Ева Арвайова высловила ку ній свій обдив, який чус одмаленька, зажелала ей много здоровья і довголітости в ей прекраснім співаню. Узнання потішити, главно од публіки.

Концерт ся подарив вдяка спонзорам, міджі котрыма не хыбили ани Русины, Пряшівскому самосправному краю, словенському Театру Йонаша Заборського і умелецькій аґентурі СІУКО. Проґрам модеровав бывший директор Театру А. Духновича в Пряшові Ярослав Сисак. Частєв вечора був і фрагмент фільму Марії Праслічковой о М. Мачошквой. О режію і сценарь концерту ся постарала Надя Юрковска.

Слухателі, найближша родина, обдивователі Марії Мачошковой, ей колеґове, знамы і незнамы люде, Словаци, Русины одходили з концерту спокійны. Еден з ей колеґів, бывший танечник ПУНА, днесь podnikатель з Кошіць, собі од сердця збыхнув: „Уж давно ем не быє на такім щірім вечері, міджі нефалечныма людми. А Марька была така природня!.. Не змінила ся.“

Маме щастя, же є ту, міджі нами. Дякуючі ей і ей співанкам, сьме могли пережыти вечер повный людськости, добра, але і веселости. Препотребны то дарункы про днешнього чоловіка.

Марія МАЛЬЦОВСКА

Ку Місяцю почливости ку старшым

ВДЯКА

Вдяка Вам нашы любезны Нянькове, мамочки, За наш жывот, і стараность О нас, як діточкы. Носили сьте нас на руках Як своїх, любили, Же сьте про наш щастный жывот Велё вытерьпіли. Любили нас, годовали, Но і догваряли, Як статочных, добрых людей В жывот выховали.

Наша любов не все ку Вам Як бы мала быти, Часто стары отець, мати Мусять самы жыти. Одпустьте нам, зато ся Вам Глубоко кланяме, Щастны, рады, же Вас старых Міджі собов маме.

СКЛАМАНЫЙ АМЕРИЧАН

Американ пришов

До краю родного, Уж як старый дідо До сына своёго. Як з дому одходив Зохабляв малого, В Америці робив, Не забыв на нёго. Зарабляв, посылав, Ділив ся із сыном, Вірив, же раз свої Очи запре при нім.

Отець пришов домів

Став ся чудовати, Скламаний, і сына Став ся звідовати: „Сыну, а пінязі? Де же ты їх подів? Што-м ся довгы роки Честно з тобов ділив? Я бы в Америці Два домы збудовав За тоты пінязі Што-м тобі посылав.“

Сын ся лем засміяв

Нянькови говорив: „Няньку, я так думав Же вы так зробіте, Же вы в Америці І дім поставите. Як буде готовый, Мене закличете! Чом же вы ся мене Таке звідуете? Я чекав, же коли Я піду за вами Там до Америки! Вы, мене скламали! Смутный отець думав, Што буде робити,

Де на стары роки І з кым буде жыти.

ДУМКЫ СТАРОЙ МАМЫ

Жыю сама довгы роки, Стары роки пришли. Не мам близких коло себе, Діти ся розышли. Стара, сама, опущена, На свою смерть чекам, Хто бы в старобі помагає Никого уж не мам. Часто собі і поплачу, Стану споминати Давный жывот в своїх думках Знову прожывати.

Што уж было, уж ся давно, Давно поминуло, Як бы моёй молодости Нігда ту не было. А што дале? Як щі буде? Тяжко о тім знати. Коли смерть по мене прийде Тяжко здогадати.

Няй буде зо мною як хоче, Як з старов яблонёв, Котра свое одродила, А уж пусто під нёв. Не заставит ся там никто, Радше ей обыйде, На што, кідь видно, же стара, Скоро ей смерть прийде. Же давала добры плоды На радость каждому, Тот час уж давно ся минує, Не хыбить никому. А так стоить сама, чекать, І мусить прияти Вшытко, што ей час заділить, Покорно зношати.

Такый і наш, людський жывот, Тяжко го змінити, Што осуд кому наділить, Мусить пережыти.

СПОМИНАНЯ НА МАМУ

Дотеперь не люблю Як вонка падать додж, Як бы і мі слызы Цяпкали із оч. Смутні мі смотрити На змачану траву, Тогды все споминам І на свою маму.

Ішла мокров драгов З тяжков зайдов травы,

Болото плюскоало Попід єї ногы. Кілько раз крочнула, Дрібный крок зробила, Жебы ся із тяжков Зайдов не сховзнула.

І мене за руку Хотіла тримати, Жебы єм не упав. Міг бы-м ся вытяти.

Єй сонечны лучі В постели не нашли, Щі довго робила, Як за гору зашли. Велё раз з скрученым Лампашом ходила, Як тмотов домашню Роботу робила.

Вечур нас вклдала До постели спати, Рано єм єй відів При пецу стояти. Огень розкладати І фрыштык варити, Жебы нас голодных Дітей накормити.

Велё силы, моци, Єї руки мали, Но нас все як доброй Мамы погласкали.

ХРИЗАНТИНЫ

В яри із першых выгонків Білой хризантіны Одломив єм конарикы. Посадив до глины. Поливав їх і слідовав, Коли будуть цвити, Коли з їх прекрасных квітів Буду ся тішыти.

Довге было поливаня, Довге і чеканя, Красны квіты аж в осени Сміяли ся на ня. Тішыє єм ся із їх красы, Прекрасно зацвили. Подумає єм: чіє сердце Бы щі потішыли? Наісто бы потішыли Сердце моёй мамы. Жаль великий, же уж не є Давно міджі нами.

Одніс єм їх на гріб мамы, Ку ногам положыв, Через них із своёв мамов В думках єм говорив. Мамко, прийми їх од мене, Од сына, як мати І через них твої руки Хочу погласкати.

Штефан СМОЛЕЙ, Міджілабірці

Хочу ся попросити Ш. Сухого

Шкода, же в наших Народных новинках не бы было збыточне, лем ся хочу автора статі є кутик про вопросы і одповіді. (Позн. ред.: попросити:

КУТИК ВОПРОСІВ І ОДПОВІДЕЙ

Праві теперь бые створеный на основі Вашой ініціативы.) Уж скорше єм ся хотів дашто попросити Штефана Сухого, але зробив єм так аж теперь. Думам, же ліпше пізніше, як нияк. Хочу ся вернути к ёго статі *Чоловік має неперестанно міряти властну гљобку*, котра была опублікована в НН ч. 22 – 26 / 2006. Не хочу ніч розоберати і коментовати, бо то

Хочу ся Тя попросити В добрім і в тихости: Уж сьє відів без соломы Зерно в поли рости?

Я говорю: Де є зерно, законито там є і солома, Добрый ґазда не одшмарить, Схоснує єй, На поли і дома.

Штефан СМОЛЕЙ, Міджілабірці

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинки з фінанчнов помочов Міністерства культуры СР. Шефредактор: Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: Кветослава КОПОРОВА, Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: Анна ПЛІШКОВА. Adresa: *Ludové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.* Тел.: 051/77 25 629. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусідніх штатів – 600,- Ск, до заґраніча поштов ІІ. кл. 35 УСД, поштов І. кл. 43 УСД, заплаити мож і в редакції. Выроба: ДАТАПРЕСС у Пряшові. Регістрачне ч. МК SR 417/91, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції. Адреса новинок на интернеті – <http://narodny-novynyky.presov.sk>, www.rusynacademy.sk, E-mail: rusyn@stonline.sk

DATAPRESS®
Tlačiareň
REKLAMA
GRAFKA

Rusín a Ludové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2

Осінь най нам буде інспірацієв ку активній роботі

Пришла осінь. Природа ся рихтує на зиму. Дні суть куртшы, ночі довшы, но а нам, школярям і студентам ся уж наповно розбігнув далшый школьскый рік. Час неконечного вольна ся скінчив і приходить реаліта в подобі повніня каждоденных школьских повинностей. Вірю, же сьте ся, діточки, пустили до роботи зо смаком і ентузіазмом.

Літні вакації уж поминули а уж приходять далшы – осінні – у звязі із памятным днём помершых, коли приходиме на цінтері наших міст і сел і споминаме на наших близьких, котрых сьме познали а днесь, на жаль, уж не суть міджі нами.

Но перейдийме із песімістичных думок на даякы кус веселшы. На час літніх вакацій нам зістало много красных споминок і фотографій, зясь сьме може спознали новых приятелів, навщівили сьме даякы интересны місця, або сьме лем так просто вегетили. Я собі особно найрадзе споминам на красну акцію, котра ся каждорічно одбыває в днях 20. – 23. авґуста. Іде о стрічу русиньской молодежи із цілого світа на **День молодого Русина**, котра ся того року одбывала в Сербску, в русиньскім селі Руський Керестур. О тій интересній акції ем уж на сторінках Народных новинок написав свої почуткы і зажиткы, но можу вам із властных скусеностей повісти, же на стрічі русиньской молодежи істо нігда не забуду.

Може і вы через вакації зажали даякы интересны зажиткы. Мате простор в **Русалці** ся ведно з нами о них поділити. Многих бы може интересовало як перебігать ваша година русиньчны, або што ся робить в кружках, до котрых сьте вирішили в тім школьскім році ходити. Може хтось з вас радо пише о природі, звірятках, скавтінгу... І на тоты темы є на сторінках **Русалкы** про вас простор через цілый слідуючий школьскый рік. Редакція ся буде тішыти з творчой активіты каждого із вас, хоцьбы лем у формі куртого стишку, статі або гаданкы. Кому не іде барз добрі писаня статей, може нашу **Русалку** збогатити красными рисунками або фотографіями. Можностей є справды много, лем не треба быти лінивы і штось интересне створити. Ку вашій творчій активності вам жычу велё терпезливості і смаку а у школі много успіхів.

Мґр. Марек ҒАЙ, учитель русиньского языка, ОШ в Радвани над Лабірцём

Окtober – Місяць почливости ку старшым

Так як каждый місяць, і місяць окtober є богатый на вызначны дні, наприклад, у тім місяці є Світовый день усміву, Світовый день зраку і много далшых. Но не мож забути і не спомянути, же **10. октобра є Міджінародный день старшых людей і сениорів. Може зато ся цілый місяць несе в тім духу – почливости ку старшым.**

Час є неупросный. Своєв невидимостєв, але сталов притомностєв ся поступно вписує до зморщок і сыпле стрібло до волося людей, абы примонянути свою екзистенцію. Реаліту але треба прияти і змірити ся з нєв без жалю. Каждый вік мать свою красу, а прото і осінь жывота може быти красна. На тім ся але в немалій мірі поділять і справованя ся людей, із котрыма ся стрічає.

Старостливість о старшу ґенерацію і почливість к ній, думам, же была і мала бы быти выслідком вызірлости і культурности каждого народа. Но видить ся мі, же то так цалком не є. Про мене і про далшых наісто ся найде дость часу задумати ся над тым і усвідомити сі, же старшу ґенерацію собі треба уцтити і помагати ей. Старшы уж велё пережили і мають неоцінимы скусености, а тоты скусености давають передусловія молодым, жебы ся ліпше просадили в жывоті.

Думам сі, же в минулости была почливість ку старшым веце проявляна, як в сучасній добі. Молоды бы много веце мали мати в почливости то, што старшы уж зробили, вытворили, а не іщі то нічіти. Молоды люде в сучасности собі думають, же суть може наймудрішы на світі, а не мають ниякы забороны. Родічі їм не жертвують тілько часу, як бы потребовали, мало ведно мало бісідують. Но, може, бы ай хотіли, але настала така доба як настала, же каждый ся даґде понаглять а родічі ся хотять о свої діти добрі постарати. А так лем роблять і роблять, абы їм ніч не хыбило. В тій модерній добі діти виростуть, но много з них скоро забывать, же што вшытко про них родічі зробили, што собі про них і вытерпіли.

Зато почливість ку старшым бы не мала мати лем матеріалный характер, але і духовный розмір. Молоды бы то мали розуміти не як повинність, але як властный вклад, який мать тыж обратный одзвы. Як ся односиме ку старшым мы, то ся нам вшытко верне од властных дітей.

Ярміла МІКОВА, Стацін, студентка 4. річника Педагогічної факулты ПУ

Памятаме вшыткы на своїх помершых предків?!

Руський філозоф Данілевский в природі выділять три етапы: зроджіння, росвітання і одумераня. Тот колобіг є типичный як і про культуру, цивілізацію, так і про чоловіка. Чоловік ся народить, жыє і умерать. То є закон природы. Смерть належить к жывогу.

На наших помершых споминаме інтензівно в часах святочных – на Пасху, Рождество, в день їх народжіння або в день їх смерти, но главно **1. новембра – на Свято вшыткых святых**. В тот день собі інтензівніше усвідомлюєме, же уж не суть міджі нами. Є барз красно, же люде сі споминають і мають в почливости помершых. Люде мають можность іти на гробы, зробити на них порядок, принести квітки, вінці, запалити свічки і помолити ся за їх души. Наша щіра молитва може помочи к одпущіно кары за їх гріхы. Тото свято є часом, коли на цінтерєх є омного рушніше, а, може, і мы ся задумуєме глубше над своїм жывогом, котрый ся раз помине. Богато прикрашены гробы, запах воску, фарєбне квітя, світло поломіня свічок дотворюють атмосферу бозького покоя, котра є притомна на цінтерєх. Но є на шкоду, же тота красота є лем раз у році. Яке бы то было шумне, кібы сьме сі знали спомянути на наших помершых нелем першого новембра?! Ці собі они не заслужать наш интерес?! Но є лем на нас, ці сі вступиме до свого сумліня і найдеме сі кус часу, жебы сьме зашли на цінтерь.

Тыж не забывайме, же на цінтерєх суть похованы нелем наши найблизшы, котрых сьме особно знали, но і розлічны особыности політичного, культурного, освітнього, церьковного і народностного жывота Русинів. Є треба, жебы і їх гробы не зістали пусты, а так дали знати остатнім незаинтересованым, же їх работа не была марна, безвызнамна. Істо бы наши крокы не вели по такій дорозі, яков ідеме днеська, а то і їх заслуга. Зато їм належить наша вдяка. В дакотрых церьквах ся стрічає з піснєв *На душічкы*, в котрій суть глубоки думкы і духовный вызнам того свята:

„На душічкы памятайме, а за них ся умоляйме, будуть на нас памятати, кідь будеме умерати. На свою смерть памятайме, і за ню ся умоляйме, хто ся за ню умоляє, добров смертєв умерас.“

Марія СМЕТАНОВА, Міджілабірці, студентка 4. річника Філозофічної факулты ПУ

Люблю свою родину

Люблю свою родину і вшыткых, котры ку ній належать. Не роблю міджі нима ниякы розділы ани розброї. Никого не люблю веце або менше. Думам, же каждый любить своїх близьких і наперек тому, же даколи ся може міджі собов поवादять, но знають собі взаємно одпущати і тримати ведно і надале. Я сама так роблю, бо з цілого сердця люблю свою мамку, нянька, бабы, діда, теты, вуйків, братранців і сестреніці. Познам людей, котры твердят, же свою родину не люблять. Многы так говорять тыж із „фраеринь“. Можуть собі повідати, же свою родину не люблять, но я їм не вірю, бо знам, же в їх сердці є то цілком іншак...

Діана ШУТІЄВА, ОШ у Радвані над Лабірцём

Світелко помочи про малых онкологічных пацієнтів

Каждым роком прибыває чісло онкологічных пацієнтів нелем з рядів дорослых, але хворіють і малы діти. Бой із тов хворотов є довгий і комплікований, погляд на терпіння хворых діточок – страшный. Родины, котрых постигла така траґедія, перешли властным пеклом і поучінєм, же в таких ситуаціях є потребна нелем медіцинська, але главно матеріална, а в непосліднім ряді і людська поміч.

Зродила ся думка заложити фонд на поміч терплячим дітєм і їх родинам, котрый бы мав помочи фінанчно, але і матеріално – формов швелиякых потреб, котры допоможуть при лічіню пацієнта. **Неінвестичный фонд СВІТЕЛКО ПОМОЧИ взникнув 23. 8. 2006 в Кошыцях** і вызыває вшыткых, котры хотять помочи, або самы поміч потребуєть, наконтактовати ся на вебову сторінку: www.svetielkopomoci.sk, або на мейлової адресі: svetielkopomoci@svetielkopomoci.sk, припадно на чіслі телефону 0903 821 676.

-р-

Успішний конкурз Співы мого роду і ёго принос...

Пестованя любви к русиньскій народній співанці у нашой молодой ґенерації і главно звышений интерес молодежи о ей інтерпретацію в посліднім часі є на потіху тым, котры ся занимають фолклором і музичнов культуров Русинів.

Потвердив то і недавно скінчений **5. річник** конкурзу в інтерпретації русиньских народных співанок під назвов **Співы мого роду**, котрый ся завершыв **30. септембра 2006 у Міджілабірцях**. Ёго організатором была **Русиньска оброда на Словеньску з центром у Пряшові** в сполупраці з окресными і містными організаціями РОС. Фіналному вечору передходили містны і окресны выберовы кола, в котрых взяло участь выше 200 співаків у категоріях дітей, молодежи і дорослых. Лавреатами конкурзу ся стали: **Мартін Караш і Івана Сивулякова з Камюнкы**, Старолюбовняньского окресу.

Як ся высловив член выконного выбору Русиньской оброды і председа пороты фіналового вечора – **Штефан Зима**, „звышуючий ся тренд интересу молодых співаків і участь в конкурзі Співы мого роду, як і ведно звышованя якості співу і інтерпретаторьского прояву в области народного співу, главно русиньского, може нас лем тішыти Гляданя талантів путєв таких конкурзіе треба підпоровати і дале розвивати.“ (Позн. А. З.: Протів тому не мож ніч мати, лем то привітати і тішыти ся з того. Але многих интересує то, накілько такы конкурзы проглублюють у підрастаючого покоління, але і у дорослых їх русиньску свідомость, гордость на русиньску культуру і фолклор, і ці мать то даякый вплив на то, жебы такы конкурзы мотивовали русиньскы діти к интересу о навчаня предмету русиньскый язык і культура?! Напр. в Старолюбовняньскім окресі?)

Як увели представителі Русиньской оброды на Словеньску, на проектї далшого, шестого річника того конкурзу ся зачне робити уж в новембрі 2006.

Петро КРАЙНЯК, Пряшів

• В рамках 4. Світового табора русиньской молодежи 20. – 23. авґуста 2006 у Сербьску ей участниця навщівили і Філозофічну факулту Новосадьской універзіты, де были прияты главно на катедрі русиньского языка і котрых спроводжав ей працюєник – проф. Др. Михал Фейса (сидячий).

Штефан СУХЫЙ

Грибарь і кусачка

(Байка)

Порціює грибарь дома
запах лісної дальки,
лізуть по столі стоножки,
мурвані, щіпалки.

Попоедним пальцем пучить,
йде сірката юшка,
як ту голосом хробачім
замервить ся ташка.

Розбераш світ на часточки,
як на зачатку був?
Но ты не трий нашы лабкы
забранов руков.

Мы сьме живого роджаю,
землєв выплеканы,
дайте місце господови
і про ёго планы.

За палець го вьіло штось...
Ах, чортова бабо!
Вціплю тя властне сумліня,
а то іщі слабо.

Та раз вас вкусить океан,
земля ай небеса.
Но што повіш мі, грибарю,
чом страхом трясеш ся?

Досправды грибарь занімів,
мыслєв тяжко гребе,
і наглї-м збачів, же то я,
то я забыв на себе.

Пробачте, не хотїв ем так,
хробаче з весміру,
то лем вліті людкове
страчають вкус і міру.

У вашій школі все треба
вчіти чоловіка,
бы каждый крок і каждый час
не дав світу грїха.

І што же єсть то кусачка,
походить із чого?
Чудо, што ся ті не вкаже,
а тне до живого.

Даніел ГЕВІЕР

**О слоничатку, котре ся не хотїло
закрити ухом**

Быв раз еден маленький слоник. Звали го Атласик. Мав лем два і пів рока, а важыв лем тристо кіл. Видиш, був то чисто малый слон. А зато мусив ходити вечур скоро спати.

„Перед спанєм ся треба омыти,“ повіла мама.

Ты собі мыєш зубы, а слоник собі мусить омыти забабраны клы. Ты собі чухаш руки мыдлом, а слоник собі мусив вычухати скору з піском. А на конєць го цілого оспырховали водов із хобота.

„Так, а тепер шуп до постелєвєць!“ розказав нянько слон.

Думаш, же ся слоникови хотїло? Та де! А так го мусив нянько-слон хопити за ухо а одтягнути до постелї. В скучности то была великаньска копа сіна.

„А не забудь ся закрити ухом,“ пошепкала му до уха мама-слонїця.

Атласик мав рядны уха. Но што з того, кідь ся з нима не хотїв закрити. Слоны ся не закрывають перинов як люде, бо нихто бы їм не знав ушыти такы величезны оболочїны.

Слоник був спрїчний.

„А не закрью ся!“ здумав собі.

„Як хочеш,“ повїв нянько-слон. „Но кідь ся не закрывеш, заохолодиш ся!“

Так і было. Слоник Атласик ся заохолодив. Дїстав слоняче нахождїня.

„Мусиме закликати доктора,“ повіла мама-слонїця. Доктор, котрый лічїть слоны, ся зве слонодоктор. Та заклїлалі слонодоктора.

„Гм, гм, гм,“ мудровав слонодоктор а повтерав собі окулярї.

„Отворь рот а повідж Аа!“

Слоник отворив рот.

„А а а а а а а а!“

Слонодоктора оддуло на дакїлько метрів.

„Фііі!“ закричав зачудовано і отрепав собі ногавкы.

„Іщі-м таку анґїну не відїв. Предпїшемо ацілпїрін.“

„Еден ацілпїрін?“ интересовало слоника Атласика.

„Де еден!“ скричав доктор. „Предпїшемо слонячу давку!“

„Слонячу давку?“ зачудовали ся родїчі.

„Додавку слонячої давкы!“ пояснєвав слонодоктор.

Дораз прифырчала додавка верьховато наложена ацілпїріном. Слоник отворив рот. Мама-слонїця і нянько-слон брали до хоботів повны жменї ацілпїрїну і выстрїлєвали го слоникови рівно до рота. Як была додавка порожня, слоник повїв:

„Гурааа! Уж ем чисто выліченый!“

„Но та правда!“ скричали слонячі родїчі. „Шувні, красні марш до постелї. А не забудь ся закрити!“

Слоникови ся то не любило, але неопажыв ся не послуhati. Залїз до копы сіна а закрыв ся ухом. Добру ніч, слонятко!

**О Уфоникови, котрый не хотїв спати
у літаючїм танїру**

У весмірі летїв літаючїй танїр а у нїм троє подорожнї. Нянько Уфо. Мамка Уфка. І сыночок Уфоник. Летїли з далекой звїзды, котра мала таке красне мєно – Проксіма Кентаурї. Так як ты ходиш на вакаці до бабкы, они ся выбрали на весмірну путь ку нам на Землю.

Но малый Уфоник був непослушный. Не хотїв спати у спацаку.

„Маме перед собов довгу-предовгу дорогу,“ пояснєвав нянько Уфо. „Мусиме ю переспати, жебы нам скорїше збігла.“

„Не хочу спати,“ пысковав Уфоник. „Хочу смотрити з облака.“

„Вонка є тма,“ напомнимула го мамка Уфка. „Будеш ся бояти!“

Уфоник ся засміяв.

„Та де, де! Уж ем великий Уфон! Посмотьте, якы мам довгы тыкаделка!“

Але родїчі-уфоны му розказали:

„Не выдумуй, лыґний перулку на спаня!“

„Я не знам, як ся то робити!“ выгваряв ся Уфоник.

„Та так,“ повїв нянько Уфо і лыґнув перулку. „Глы!“

„Та так,“ указала му мамка Уфка і лыґла далшу перулку. „Глы!“

Під минутов обидвоє уфоны уснули.

„Як фанїні!“ потїшыв ся Уфоник. „Лем спїйте. Я буду керовати наш літаючїй танїр! Можете мі вірити!“

Такой зачав притискати на ґомбїчку. Притиснув на червену ґомбїчку а – бвііііі! Літаючїй танїр підскочїв до вышкы найменше двадцятєх метрів. Притиснув на белаву ґомбїчку – літаючїй танїр ся перевернув горї ногами. Притиснув на зеленку ґомбїчку – нараз ся отворили дверцята на вонка. Брррр! – то вам одразу водну похолодїло! Уфоник зачав скреготїти зубами.

Тогды коло нєго летїла една комета.

„Хлопче, доскоку заприй, бо замерзнеш!“ порадила му добросердечно.

„Не знаш як?“ одвыркнув Уфоник а стискав ґомбїчку за ґомбїчков. Но нянка не была добра.

„То суть але незодповідны родїчі!“ розьїдала ся комета. „Пустьят дїтину саму на таку небезпечну дорогу!“

„Не суть незодповідны. Лем сплять.“

Комета запхала водну хвїст і обидвох уфонів поқыцкала попід нїс. В тїм моментї ся пробудили.

Нянько Уфо выскочїв а такой нашов добру ґомбїчку на запертя дверцят. Лем-лем, же не припер кометї хвїст.

„Так а тепер до постелєвєць!“ розказав Уфоникови. Уфоник залїз до спацаку. Летїли, летїли, летїли... І летїли. Нянько Уфо. Мамка Уфка. І сыночок Уфоник. Едного дня наїсто прилетят ку нам на Землю. Добру ніч, Уфоніку!

Переклад із словєньского языка:
Лєнка ГАВРИЛЯКОВА і Алєна БЛЫХОВА,
Мїджїлабїрці

Юрїй ХАРИТУН
**Віршованы
гаданкы**

Де го даме,
там стоїть,
роботы ся
не боїть.

Ногы має
і не йде,
рогы має,
не коле.
То не віл,
то наш

(ЛЦС)

З моху хвїст,
курку зьїсть,
в ночї часто з курника
ті вытягне когута.
Не маленька
і не мышка,
то червена,
з ліса

(єжмиЦ)

Водне спить,
а в ночї йде,
і не правда,
же краде
і на плечах
ябка носить.
Яка правда?
Їмить муху, жабу, гада.
Никому то не повідж
він колячий, добрый

(жІ)

Нянько не косить,
сіно не возить,
мати не тче,
хлїб не пече.
А то, дїти, зато,
же велике

(отвѣС)

З рогами вже коле,
чорный баран злый,
до хыжочки з поля
він нагнав людей.
Втваряй, дїтя, скоро
дверї на коморї,
і на двір не вкоч,
йде великий

(жѳоЦ)

Русине, ты душо молода

(Русиньска модерна співанка)

Штїл: Дїско

Аллеґро модерато (♩ = 130)

Музыка: Мґр. Любослав КАЛИНЯК

Текст: Павел ТІРКО

Реф. 1: Ру – си – не, ты ду-шо мо-ло-да, Ру – си – не, зо-будь ся зо сна,
Реф. 2: Ру – си – не, ты ду-шо кар-пась-ска, Ру – си – не, вста-вай уж зо сна,

Ру-си-не, ты ду-шо мо – ло – да, зо – будь ся зо сна.
Ру-си-не, ты душо кар-пась-ска, вста-вай уж зо сна.

1. У род-ных Кар-па-тах, де жы-еш, у род-ных Кар-па-тах, де лю-биш
2. В на-шїм кра – ю род-нїм, де є лю-бов, в на-шїм краю род-нїм де на-дї-

ся —, на-ша піс-ня зву-чїть, род-на піс-ня звучїть, в церь-кви мо-лиш
я —, на-шу піс-ню спі-ваш, род-ну піс-ню спі-ваш, в церь-кви мо-лять

ся —, Бо – гу мо – лиш ся – а.
ся —, Бо – гу мо – лиш ся – а.

• Малюнок Ванєскы Ёнчовой, школяркы 2. класы ОШ на ул. Маєвого повстаня у Пряшівї.

Як у краснїм раю

Ластївочко, сивоочко,
Де єсь зрана пішла?
Летїла єм над потїчком,
Тебе єм не нашла.

Была єм в зеленїм гаю,
Знаш, яка там краса!
Краса є у нашїм краю,
Зозуленько наша.

Трава густа, зелененька,
Гойні ростуть стромы,
Квітїв много, дороженька,
Рїчка тече згоры.

Тот край, моя мила,
Як вымалєваний.
Там бы-м і я рада жыла
З своїма дїтками.

Подьме і мы,
ластївонько,
Там до того краю.
Будеме жыти спокїйно,
Як у краснїм раю.

Франтїшка СИВАКОВА,
Притуляны